

УДК 378

Степанюк А.В.*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДОВІДПОВІДНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Розглянуто можливість трансформації законів розвитку природи на освітні системи. Характеризовано концептуальні положення, реалізація яких дозволяє максимально врахувати закони розвитку природи при конструюванні навчально-виховного процесу у вищій школі. Розкрито функції, які виконує інформація в навчально-виховному процесі (консервативна функція збереження порядку; використання інформації із зовнішнього середовища; саморозвитку), та принципи організації природовідповідної діяльності студентів у системі «Студент-вища школа», складовими якої є «студент-бакалавр», «студент-магістр». Обґрунтовано доцільність організації неперервної університетської педагогічної освіти, структурними компонентами якої є системи «студент-бакалавр», «студент-магістр».

Ключові слова: закони природи, вища школа, бакалаврат, магістратура, навчально-виховний процес, принципи.

Процеси кардинальних перетворень навчальних закладів освіти і суспільства потребують переорієнтації їх діяльності на гуманістичні цінності. Світовий досвід свідчить, що це можливо при природовідповідному характері побудови навчально-виховного процесу. Однак донедавна в освітній традиції домінувала антропоцентрична доктрина, яка формувала уявлення про другорядність для суспільства закономірностей живої природи, звеличувала сутність людини над іншими природними системами. Тому відбулося ігнорування законів природи в усіх формах організації життєдіяльності як суспільства в цілому, так і окремих його інститутів. Склалася ситуація деформації екопсихологічної свідомості людини. Констатується відсутність екологічних установок та ціннісних орієнтацій у повсякденній поведінці. У пересічного громадянина практично відсутні знання про адаптаційні процеси в природі та суспільних явищах, екоадаптаційні можливості природних систем і людини, усвідомлення ціннісного значення останніх в еволюції.

У цьому зв'язку актуалізується суперечність між потребами практики у природовідповідному характері побудови навчально-виховного процесу та існуючими підходами до його конструювання. Тому метою статті є обґрунтування концептуальних засад природовідповідної організації навчально-виховного процесу у вищій школі.

Ми стоїмо на позиції, що навчально-виховний процес у вищій школі є відкритою, нелінійною, самоорганізуючою інформаційною системою. При цьому студент як суб'єкт педагогічного процесу є головною діючою особою будь-яких перетворень у цій системі. Враховуючи те, що людина є біосоціальною істотою, ми вважаємо, що при проектуванні освітньої діяльності студентів необхідно враховувати загальні закономірності організації та функціонування природних систем, тобто максимально враховувати принцип природовідповідності. Наш висновок про можливість трансформації законів розвитку природи на освітні системи повністю узгоджується з результатами, отриманими російськими вченими В. Лихолетовим, О. Назаретяном, Є. Седовим [1; 2; 3], які констатують наявність єдиних закономірностей еволюції будь-яких відкритих інформаційних систем.

Зупинимось на окремих концептуальних положеннях, реалізація яких при конструюванні навчально-виховного процесу у вищій школі дозволить максимально врахувати загальні закони розвитку природи.

Твердження про те, що світ є системою взаємопов'язаних систем і що все в світі системно сприймається сучасною молоддю як відомий факт, адже уже в 5 класі сучасної

* © Степанюк А.В.*

загальноосвітньої школи на уроках з природознавства учні вперше ознайомлюються з тлумаченням цього положення. Проте воно, на нашу думку, ще недостатньо використане для обґрунтування природовідповідної організації навчально-виховного процесу у вищій школі. Спробуємо його трансформувати та адаптувати до умов університетської освіти.

Як відомо, інтегруючим чинником будь-якої системи є її структура. Тому насамперед розглянемо структуру університетської освіти. Теорія і практика свідчать, що лише останнім часом з метою забезпечення належної якості вищої освіти та її інтеграції в європейське та світове освітнє співтовариство сучасну університетську освіту в Україні почали розглядати як педагогічну систему, яка складається із двох підсистем – бакалаврату та магістратури (рис. 1). Відповідну структуру ми вважаємо як таку, що максимально дозволяє реалізувати принцип природовідповідності в організації освітньої діяльності в системі «Студент – вища школа». Наведемо аргументи на підтвердження нашого припущення.

Рис. 1. Структура університетської освіти

Підготовка фахівців як в університеті загалом, так і в бакалавраті та магістратурі, є складно організованими системами, які функціонують за загальними законами системології. Тому їх розвиток відбувається за такими етапами: утворення; розвиток; стабілізація; деструктивні зміни; перетворення (перехід у нову якість, стан) (рис. 2).

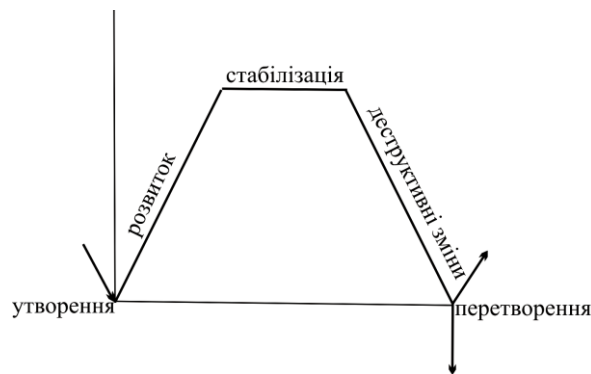

Рис. 2. Етапи розвитку системи «студент – вища школа»

Розглянемо етапи функціонування системи «Студент – вища школа» без урахування ступеневої освіти. Традиційно абітурієнт, потрапивши в освітнє середовище вищої школи, перетворюється на студента. Це відповідає етапу утворення нової системи «Студент – вища школа». Далі на етапі розвитку системи відбувається інтенсивне становлення студентів як майбутніх фахівців. Після цього закономірно настає етап стабілізації, на якому висхідні і низхідні процеси розвитку системи урівноважуються. Незалежно від певних суб'єктивних чинників (бажання керівництва вишу, викладачів, студентів тощо) на останніх курсах навчання розпочинаються деструктивні зміни в системі «Студент – вища школа», які тривають до того часу, поки студент не отримає диплом бакалавра і відповідно перейде в нову якість «фахівець». При працевлаштуванні колишній студент стає складником іншої системи, в якій розпочинається його

функціонування як фахівця з перших етапів розвитку відповідної системи.

Графічне зображення енергетики системи «Студент – вища школа», подане на рис. 3 В.

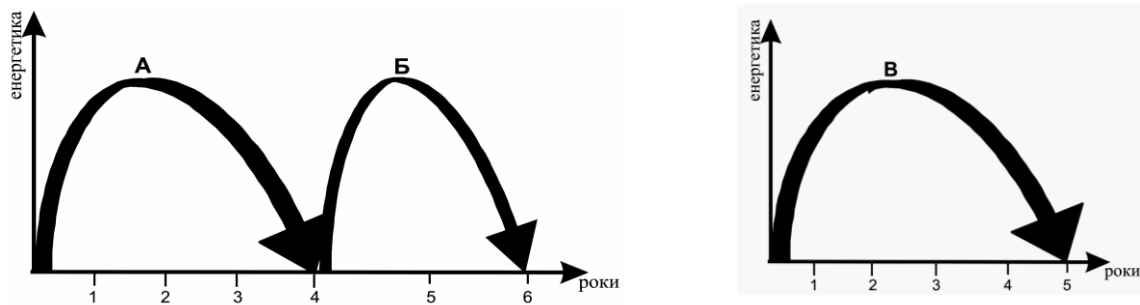

Рис. 3. Енергетика систем «Бакалаврат» (А), «Магістратура» (Б), «Спеціаліст» (В)

До певного часу енергетика системи зростає, а потім починає поступово спадати. Це триває до того часу, поки студент не закінчить вищий навчальний заклад і перетвориться у нову якість «стан – фахівець». Звичайно, на графіку подано лише загальний напрямок зміни енергетики системи «Студент – вища школа», адже за всезагальним законом розвитку природи – періодичності (ритмічності), всі природні процеси відбуваються періодично. Приміром, день змінює ніч, а ніч – день; весна – зиму, літо – весну і т.д.; біла смуга в житті замінюється чорною і навпаки. Така залежність зображається у вигляді синусоїди (рис. 4).

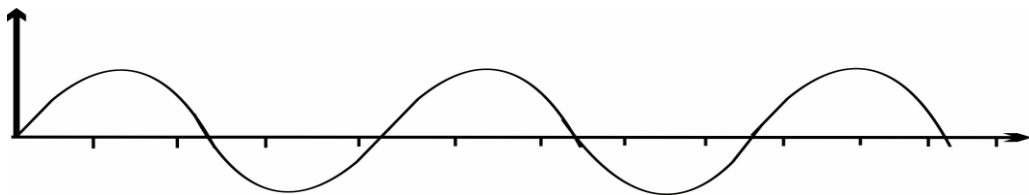

Рис. 4. Графічне зображення прояву закону періодичності у природі

Багаторічний досвід роботи у вищій школі дозволяє стверджувати, що найвища енергетика системи «Студент – вища школа» спостерігається на третьому році навчання (за загальної тривалості підготовки у п'ять років). Неодноразово викладачам доводилося чути, як студенти порівнюють процес навчання у вищій школі з розміщенням пальців лівої руки. Перший курс асоціюється з великим пальцем, третій – з середнім, найвищим пальцем руки і т.д. Побуває думка, що після перетину «екватора», який студенти святкують на третьому курсі, навчальний процес в силу певних об'єктивних і суб'єктивних чинників значно полегшується. Отже, можна припустити, що протягом останніх років перебування в певній педагогічній системі інтенсивність навчального процесу спадає.

Перехід на ступеневу освіту передбачає насамперед отримання студентом базової вищої освіти (4-річний термін навчання), опанування освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» із врученням відповідного диплому про освіту. Отримання диплому відповідає точці біфуркації системи, коли перед випускником виникає декілька можливих траєкторій подальшого розвитку в системі «Студент – вища школа». Отримувати повну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр» (1–1,5-річний термін навчання) студент може як у тому навчальному закладі, в якому він здобував базову вищу освіту, так і в іншому. Це дозволяє розглядати бакалаврат і магістратуру як відносно незалежні системи, які в сукупності дозволяють збільшити тривалість сумарного періоду розвитку, який триває упродовж процесу навчання в загальній системі «Студент – вища школа», а також сприяє збільшенню загальної енергетики

відповідної системи (див. рис. 3 А, Б). Така організація навчально-виховного процесу передбачає закономірним і логічним узагальнення, систематизацію та контроль рівня сформованості компетентностей студентів як при переході в нову якість «Бакалавр», так і при входження в нову систему «Магістратура». Крім того вона дозволяє розглядати університетську освіту як явище, що виникає від спільної дії декількох факторів, в той час як кожний фактор окремо до цього результату не призводить (закон неадитивності цілого сумі його складових).

При проектуванні функціонування цілісної системи «Студент – вища школа» необхідно враховувати властивість фрактальності. Вона проявляється в тому, що цикл розвитку системи при зміні масштабу її розгляду залишається подібним до початкового, а механізми розвитку єдині для будь-якого рівня тієї ж системи. Наслідок цієї властивості – узгодженість дій підсистем, які складають цілісність певного рівня. Цілісність руйнується, якщо її підсистеми функціонують не за подібними законами. Це дозволяє розглядати підготовку фахівців як кумулятивний процес: на кожному етапі вона підсумовує в концентрованому вигляді свої минулі досягнення, і кожен результат входить невід’ємною частиною в її загальний фонд; він не перекреслюється наступними успіхами пізнання, а лише переосмислюється, уточнюється й розширюється. Наша позиція повністю узгоджується з теорією динаміки структурності (О. Бистров), згідно з якою збереження утворень кожного рівня є умовою еволюції. Тобто якщо розглядати два етапи в розвитку системи, яка еволюціонує, то можна однозначно визначити їх хронологію: якщо В може мати місце лише на основі А, то В буде йти за А, а не навпаки [4]. Стосовно університетської освіти це означає, що підготовка студентів у «Бакалавратурі» повинна обов’язково передувати підготовці в «Магістратурі».

Наступним концептуальним положенням розробки проблеми організації навчально-виховного процесу у вищій школі ми вважаємо тлумачення її складових (вища школа, бакалаврат, магістратура, навчально-виховний процес тощо) як відкритих саморегулюючих складних педагогічних систем, які обмінюються з навколишнім середовищем речовиною, енергією та інформацією (рис. 5).

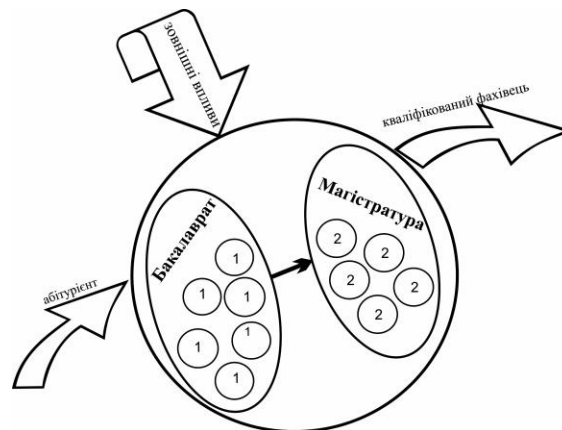

Рис. 5. Система університетської освіти: 1-2 складники системи

Виходячи з мети навчальної діяльності, в освітніх системах визначальними є інформаційні впливи. Це підтверджує і проведений аналіз наукової літератури [1-6], який засвідчив існування великого за обсягом емпірично і теоретично обґрунтованого матеріалу, який обґрунтовує інформаційну основу розвитку особистості (К. Юнг, О. Леонтьєв, П. Анохин, М. Кисельов та ін.) та інформаційну основу розвитку будь-якої системи (О. Назаретян, В. Нікітін, С. Міщенко, О. Поздняков та ін.). Усі теорії розвитку визнають визначальну роль інформаційного обміну компонентів системи з середовищем існування та між собою. Саме тому ми і зосередили увагу

на інформаційних процесах усередині системи «Студент – вища школа» та обміні інформацією між системами різного рівня загальності. Студента ми розглядаємо як саморегулюючу інформаційну систему, інформаційні потреби якої реалізуються через контакти з іншими людьми і взаємодію з джерелами інформації. При цьому ми базуємося на інформаційно-кібернетичній теорії розвитку особистості і психіки. Суть її полягає в тому, що особистість є саморегулюючою інформаційною системою, яка розвивається шляхом реалізації потреби в інформації, а інформація про недостатню кількість знань є найбільш важливою для самовідтворення людини (В. Нікітін, М. Кисельов).

У розвитку освітніх систем проявляються антономічні властивості природи: хаосу і порядку, ентропії і негентропії тощо. Синергетика обґрунтовує адаптаційну роль балансу інформаційного обміну з середовищем (хаосу) і закритості від середовища (порядку) – двох різних принципів поведінки системи, а також необхідність для існування системи перевищення кількості інформації, яка потрапляє в неї, над її виходом. В іншому випадку система руйнується.

Загалом інформація в навчально-виховному процесі виконує різні функції.

1. *Консервативна функція збереження порядку* у вигляді організаційної структури внутрішньої взаємодії – правил, цінностей, традицій – тобто організуючих факторів, які переходять у внутрішній план у результаті розвитку системи (задають структуру впливу на студента різних зовнішніх інформаційних чинників, утворюють нові зв'язки і пріоритети в картині світу студента).

2. *Використання інформації з зовнішнього середовища* – цей фактор вносить динаміку, новизну, багатоваріантність, випадковість у систему, встановлює зв'язок системи з культурою людства, збільшує кількість порядку в системі.

3. *Мета саморозвитку* – організуючий фактор у внутрішньому плані особистості, організуюча основа розвитку особистості поза освітніми впливами.

Згідно із визначенням структурної складності загальну кількість інформації в системі освітніх взаємодій можна вважати показником рівня її розвитку. Таким чином, аналіз розвитку системи освітньої взаємодії дозволяє зробити висновок, що рушійними факторами розвитку системи освітніх взаємодій є внутрішній і зовнішній інформаційні обміни в системі, а також цілі саморозвитку особистості.

Згідно із законом ієрархії систем на студента, який перебуває в системі «Студент – вища школа» здійснюють інформаційні впливи (як прямі, так і опосередковані) інші структурні елементи системи (рис. 6), які визначають загальну стратегію діяльності відповідної цілісності. Оскільки, як відомо, особистісні потреби та мотиви лежать в основі поведінки кожного суб'єкта освітнього процесу, то діяльність кожного студента має певні ступені свободи. Однак їх діяльність повинна здійснюватись обов'язково з урахуванням інтересів студентської групи, факультету, університету. Якщо цього не відбувається, то вступає в дію один із законів природи, суть якого полягає в тому, що якщо один з елементів системи не функціонує за законами, визначеними вищою системою, то в останній включаються механізми на приведенні свого структурного компоненту до норми, а якщо це здійснити неможливо – то до його знищення.

Вихідним концептуальним положенням при розробці проблеми організації навчально-виховної діяльності у вищій школі ми вважаємо також положення І. Сеченова (1861 р.) про невіддільність живого організму від середовища його існування: «Організм без зовнішнього середовища, що підтримує його існування, неможливий; через те в наукове визначення організму повинно входити і середовище, що впливає на нього. Оскільки без останнього існування організму неможливе, суперечки про те, що у житті важливіше – середовище чи саме тіло – не мають жодного сенсу» [7, с. 58]. Тому проектування природовідповідного середовища, яке сприяє пробудженню творчої діяльності і пошуку адекватних способів управління нею, – завдання, що стоїть перед

вищою школою і суспільством на нинішньому етапі його розвитку. При цьому доцільно також урахувати закон різноманітності систем, перенесення якого на вищу школу дозволяє акцентувати увагу на тому, що всі студенти як особистості – різні, і чим більша їх різноманітність у системі, яку вони складають, тим ефективніше її цілісне функціонування.

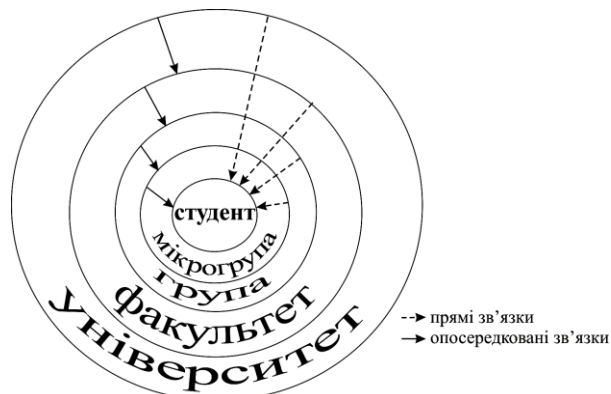

Рис. 6. Ієрархія інформаційних впливів у системі «Студент-вища школа»

Основними принципами організації навчально-виховної діяльності у вищій школі, за основу систематизації яких взято освітню діяльність студента, є:

1. Принцип особистісної цілеспрямованості студента: підготовка кожного студента здійснюється на основі і з урахуванням його особистих навчальних цілей.

Цей принцип базується на глибинних якостях людини – здатності постановки цілей своєї діяльності. Самовизначення студента стосовно конкретного навчального питання чи дисципліни дозволяє йому поставити для себе конкретні цілі та завдання, на основі яких потім здійснювати індивідуальну освітню траєкторію: брати участь у виборі форм і методів навчання, у визначенні змісту та темпу навчальних занять. Студент окреслює проблеми, які його цікавлять, консультується з цього приводу з викладачем, узгоджує індивідуальну програму занять із загальною освітньою програмою.

2. Принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії: студент має право на усвідомлений та узгоджений з педагогом вибір основних компонентів своєї освіти – смислу, цілей, завдань, темпу, форм і методів навчання, особистісного змісту освіти, системи контролю та оцінювання результатів.

Особистісна самореалізація студента можлива лише за умови свободи вибору елементів освітньої діяльності. Для цього викладачу необхідно забезпечити студента правом вибору цілей заняття, способів їх досягнення, теми творчої роботи, форм її виконання та захисту, заохочення особистого погляду студента на проблему, його аргументованих висновків та самооцінки.

Цей принцип установлює рівнозначність створеного студентами особистісного змісту освіти та заданого йому ззовні змісту, який має характер освітніх стандартів. Однак свобода творчого самовираження і вибору освітньої траєкторії студента передбачає організаційно-технологічну заданість методології його діяльності. Саме над її розробкою працює зараз колектив кафедри теорії та методики навчання природничих дисциплін Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Студент створює освітній продукт і отримує прирощення знань тоді, коли володіє основами креативної, когнітивної та організаційної діяльності. Тому викладач не лише надає студентам свободу вибору, але і вчить їх діяти усвідомлено в ситуації вибору, озброює необхідним діяльним інструментарієм.

3. Принцип метапредметних основ освітнього процесу: основу змісту освітнього процесу складають метапредметні об'єкти, які забезпечують можливість суб'єктивного особистісного пізнання їх студентами.

Пізнання реальних освітніх об'єктів спонукає студентів до виходу за межі навчальної дисципліни та переходу на міжпредметний рівень пізнання. На цьому рівні різноманітність понять і проблем зводиться до відносно невеликої кількості фундаментальних освітніх об'єктів – категорій, понять, принципів, законів, теорій, які відображають галузь біологічної реальності. Фундаментальні закони розвитку природи, народні традиції, знання виходять за межі окремої навчальної дисципліни і виявляються вже метапредметними. Вони забезпечують можливість суб'єктного різноспрямованого підходу до вивчення природних систем, відкривають вихід студентам до інших навчальних дисциплін. Такий підхід передбачає отримання продуктів пізнання, які мають індивідуальні смислові та чуттєві наголоси. Єдина для всіх студентів логічна схема як результат навчання у такому разі не використовується, оскільки звужує межі прояву їх творчої індивідуальності.

4. Принцип продуктивності навчання: *головним орієнтиром навчання є особистісне освітнє зростання студента, яке складається з його внутрішніх та зовнішніх освітніх продуктів навчальної діяльності.*

Продуктивне навчання орієнтоване не стільки на вивчення відомого, скільки на приріст до нього нового, на творення студентами освітніх продуктів. У процесі створення зовнішніх освітніх продуктів у студента відбувається розвиток внутрішніх навичок і здібностей. Зовнішній освітній приріст відбувається одночасно з розвитком особистісних якостей студента, які відповідають прообразу його майбутньої діяльності.

5. Принцип первинності освітньої продукції студента: *створений студентами особистісний зміст освіти випереджає вивчення освітніх стандартів і загальнонавчальних досягнень..*

Цей принцип конкретизує особистісну орієнтацію і природодоцільність навчання, пріоритет внутрішнього розвитку студента перед засвоєнням заданого ззовні. Студент, якому надана можливість розкрити свої потенціальні можливості, оволодіває технологією творчої діяльності, створює освітній продукт – іноді більш оригінальний, ніж загальнонавчальне рішення цього питання. Традиційна діяльність із «вивчення знань» замінюється діяльністю зі «здобування знань».

6. Принцип ситуативності навчання: *освітній процес базується на ситуаціях, що передбачають самовизначення студентів і пошук їхніх рішень. Викладач супроводжує студента в його освітньому поступі.*

Для того щоб організувати творчу діяльність студента, викладач створює або використовує освітню ситуацію, яка вже виникла. Її мета – створити мотивацію і забезпечити діяльність студента в напрямку пізнання освітнього об'єкта і вирішення проблем, які з цим пов'язані. Викладач при цьому відіграє організаційно-супроводжувальну роль, оскільки забезпечує особисте вирішення студентами навчальних проблем, які виникли. Ефективною є освітня ситуація, при якій студенту як культурний аналог його продукту надається можливість знайомства не з одним, а з декількома аналогічними взірцями творчості людства. При цьому студент входить в різноманітний культурний простір, що забезпечує динаміку його подальших освітніх процесів, допомагає формувати навички самовизначення в поліваріантних ситуаціях.

7. Принцип освітньої рефлексії: *освітній процес супроводжується його рефлексивним усвідомленням суб'єктами освіти.*

Рефлексія – це усвідомлення способів діяльності, виявлення її смислових особливостей. Студенти не лише усвідомлюють зроблене, а й усвідомлюють способи діяльності. Це необхідна умова того, щоб студенти бачили схему організації освітньої діяльності, конструювали її відповідно до своїх цілей і програм, усвідомлювали результати діяльності.

Розглянуті принципи характеризують способи проектування освітнього процесу. Їх реалізація проходить з урахуванням конкретних умов, що стосуються змісту, технології, форм і методів організації освітньої діяльності студентів.

Таким чином, на основі інформаційно-синергетичної методології дослідження проблеми організації навчально-виховного процесу у вищій школі ми дійшли висновку, що за основу проектування природовідповідного процесу насамперед доцільно брати когнітивно-інформаційний та діяльнісний підходи. Розгляд підсистем «Бакалаврат» та «Магістратура» як відносно ізольованих складових системи «Студент – вища школа», урахування етапів їх розвитку та змін енергетичного потенціалу дозволяє зреалізувати природовідповідний принцип при складанні навчального плану підготовки фахівців, визначити перелік і зміст навчальних дисциплін, які доцільно пропонувати студентам для опанування.

Література:

1. Лихолетов В. В. Свернутая модель законов развития систем / В. В. Лихолетов // Педагогика. – 2002. – № 6. – С. 35-40.
2. Назаретян А. П. Законы природы и инерция мышления / А. П. Назаретян // Общественные науки и современность. – 1998. – № 6. – С. 152-161.
3. Седов Е. А. Информационно-энтропийные свойства социальных систем / Е. А. Седов // Общественные науки и современность. – 1993. – № 5. – С. 92-100.
4. Быстров А. Динамика структурности – опыт классификации / А. Быстров // НиТ. –3.12.2000.– <http://www.n.-t.org/tp/ns/>.
5. Никитин В. Н. Как устроен мир. Для чего живут люди (Информационная природа мироздания) / В. Н. Никитин. – Рыбинск, 1997. – 153 с.
6. Поздняков А. В. Свойства целостных систем / А. В. Поздняков [Электронный ресурс]. – <http://www.rusnauka.narrod.ru/phisc/chaos/2/index.html//contl>.
7. Маца К. О. Принцип всеядности і подальший розвиток екологічної освіти / К. О. Маца // Проблеми освіти. – 1998. – № 14. – С. 58-63.

Степанюк А. В.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРИРОДОСООБРАЗНОГО УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Рассмотрена возможность трансформации законов развития природы на образовательные системы. Охарактеризованы концептуальные положения, реализация которых позволяет максимально учитывать законы природы при конструировании учебно-воспитательного процесса высшей школы. Раскрыты функции информации в учебно-воспитательном процессе (консервативная функция сохранения порядка, использование информации с внешней среды; саморазвитие) и принципы организации природосообразной деятельности студентов в системе «Студент-высшая школа», составляющими которой есть: «студент-бакалаврат»; «студент-магистр». Обосновано целесообразность организации университетского педагогического образования, компонентами которого являются системы: «студент-бакалавр», «студент-магистр».

Ключевые слова: законы природы, высшее учебное заведение, бакалаврат, магистратура, учебно-воспитательный процесс, принципы.

Stepaniuk A.V.

ORGANIZING NATURE-ACCORDANCE EDUCATIONAL PROCESS IN PRE-SERVICE TEACHER TRAINING

The possibility of transferring laws of nature on educational systems has been analyzed. It has been characterized conceptual positions, realization of which will help to consider the most general laws of nature development in an educational process framing at higher school. There have been revealed the functions which information performs in an educational process (conservative function of conserving order; using information from the outer environment, self-development) and principles of organizing

nature-accordance students' activity (personal student purposefulness, choice of individual learning trajectory, cross-disciplinary basis of educational process, learning efficiency, originality of student learning output, context-based learning, educational reflection) in the system «student-higher school», the components of which are «student-bakalavr (Bachelor)» and «student-magistr (Master)».

On the basis of informational and synergetic methodology of researching educational process organization at higher school, there has been substantiated the expediency of using cognitive and activity approaches as a base for framing nature-accordance educational process. Consideration of subsystem «Bakalavrat» (Bachelor's Degree) and «Magistratura» (Master's Degree) as relatively isolated components of system «student – higher school», taking into account stages of their development and changes of synergetic potential make it possible to realize nature-accordance principle in the process of writing syllabus, composing catalogue and determining content of academic courses, which can be suggested for student learning.

Key words: laws of nature, higher school, bakalavrat (Bachelor's Degree), magistratura (Master's Degree), educational process, principles.

УДК 378.147

Бобришева Н.М.*

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ МОРСЬКИХ ВНЗ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

У статті розглянуто погляди вчених на поняття «готовність до професійної діяльності» та розкривається поняття «готовність майбутніх морських офіцерів до професійної діяльності у полікультурному середовищі».

На основі аналізу літератури автор виділяє та характеризує компоненти готовності майбутніх морських офіцерів до професійної діяльності в полікультурному середовищі: емоційно-вольовий, адаптаційний, комунікативний, змістовно-когнітивний, мотиваційний, організаційно-управлінський.

Ключові слова: готовність, професійна діяльність, майбутній морський офіцер, полікультурне середовище.

Сьогодні на світовому ринку праці підвищується попит на морських фахівців з вищої освітою. Фахівцям ставляться вимоги, які передбачають не тільки володіння міцними знаннями й уміннями за фахом, а також і творчий підхід до виконання власних професійних обов'язків.

Ураховуючи те, що організація педагогічного процесу професійної підготовки сучасного офіцера морського флоту повинна бути спрямована передусім на формування його готовності до професійної діяльності, процес підготовки майбутніх морських офіцерів щодо формування означеної готовності стає можливим тільки з урахуванням і створенням необхідних педагогічних умов. Тому професійною підготовкою студентів є відповідний процес, під час якого формується й розвивається готовність до професійної діяльності фахівця, яку ми вважаємо результатом цього процесу.

Дослідженню проблеми готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності завжди приділялася належна увага науковців. Так, на початку ХХ століття у зв'язку з потребою моделювання активності особистості в різних сферах життєдіяльності вчені (В. Томас, Ф. Знанецький, Г. Олпорт, Д. Кац, Г. Сміт та ін.) розглядали готовність у рамках науки психології. Згодом поняття готовності стало вводиться в теорію діяльності й розглядатися у зв'язку з емоційно-вольовим, інтелектуальним, морально-психологічним потенціалом особистості в майбутній професійній діяльності. У другій половині ХХ століття проблема готовності стала предметом розгляду у вітчизняній

* © Бобришева Н.М.*